

Kuvailun laatusuositus

Kuvailun kansalliset asiantuntijaryhmät laativat kuvailulle laatusuosituksen, jonka luonnosta on työstetty kuvailuryhmien puheenjohtajien kokouksissa vuoden 2022 aikana.

Suosituksiteksti alkaa kuvailuun liittyvien käsitteiden ja laadun osa-alueiden määrittelyllä. Teemaluvuissa käsitellään kuvailukoulutuksen merkitystä sekä tiedonhaun näkökulmaa, standardien näkökulmaa, kestävän kehityksen näkökulmaa ja kuvailijan näkökulmaa.

Kukin teemaluku alkaa tavoitelausekkeella, esimerkiksi ”Lisäpanostus kuvailukoulutukseen parantaa kuvailijoiden osaamista ja sitä kautta kuvailun laatua.” Sitä seuraa nykytilan kuvaus: millaisia ongelmia on tällä hetkellä? Lopuksi kuvataan tavoitetila parannusehdotuksia ja tavoitteita määritellen. Millaista laadukas kuvailu tulevaisuudessa olisi?

1. Käsitteistä ja laadun osatekijöistä

Kuvailu tarkoittaa aineistoa kuvaavien metatietojen tuottamista. Kirjastojen kuvailu kohdistuu pääasiassa julkaistuihin aineistoihin. Kirjastojen kuvailua ohjaavat kansainväliset käsittemallit, periaatteet ja säännöt on luotu julkaistun aineiston kuvailuun.

Kirjastojen metatietojen laatua voi määritellä Tilastokeskuksen [tietoaineistojen laatukriteeristön](#) avulla.

Virheettömyys tarkoittaa metatietojen oikeellisuutta.

LUONNOS kommentoitavaksi kuvailuryhmien työpajaan 22.11. 2022

Kirjoittajat Katja Hyvärinen, Nina Hyvönen, Katri Riiheläinen, Marja-Liisa Seppälä
Tekstin koostaja Anna Tuominen

Suosituksenmukaisuus tarkoittaa metatietojen tuottamista kansainvälisten ja kansallisten standardien, sääntöjen, linjausten ja ohjeiden mukaisesti.

Metatietojen kattavuus arvioidaan suhteessa sekä kansallisesti määriteltyihin kuvailutasoihin että kirjaston kokoelmaan. Kuvailutaso määrittää elementit, jotka ovat pakollisia kuvailtaessa ko. kuvailutasolla.

Ajantasaisuus määrittyy metatietojen tuotantoajankohdan suhteesta aineiston julkaisuajankohtaan.

Ymmärrettävyys tarkoittaa mm. metatiedoissa käytettävien käsitteiden avaamista ja sanastojen ilmaisemista.

Metatietojen *koneluettavuus* edellyttää metatietojen muokkaamista koneen ymmärtämään muotoon, mm. tunnisteita käyttäen.

Laadukkaassa kuvailussa on ilmaistava *aineistojen käyttöoikeudet ja metatietojen alkuperä*.

Mitä laatu ei ole

Kuvailu ei voi olla ylilaadukasta, sillä virheettömyys ja suositustenmukaisuus ohjaavat metatietojen sisältöä. Metatiedot siis joko ovat tai eivät ole näiden kriteerien mukaisia. Metatietojen kattavuuden eli määrän per kuvailutapaus taas määrittävät yhteisesti sovitut kuvailutasot ja kirjastojen niukat kuvailuresurssit.

Kuvailussa ei pyritä tasalaatuun, sillä kuvailutapaukset ovat yksilöitä (eivätkä esim. nakkimakkaroita), jotka kuvaillaan kyseiselle yksilölle soveltuvin ominaisuuksin ja tiedoin. Kirjastoissa joudutaan niukkojen kuvailuresurssien vuoksi painottumaan tiettyjen osakokoelmien, kuvailutapausten tai aineistotyyppien kuvailuun. Kuvailun laatu vaihtelee kirjastojen pitkässä historiassa.

Laadun eri variaatiot

Kuvailun laatuun vaikuttaa konteksti, jossa kuvailu tehdään ja johon se sijoitetaan.

Linkitetyissä metatiedoissa kirjastot kantavat vastuun myös linkkien luotettavuudesta ja toimivuudesta.

Manuaalisesti tuotettavien metatietojen kuvailutasojen lisäksi on määritettävä tasot muiden kuin kuvailuammattilaisten tuottamille, konversioilla muokatuille tai koneen tuottamille metatiedoille. Näissä metatiedoissa kattavuus ja muut laatukriteerit täyttyvät manuaalisesti tuotettavia metatietoja heikommin.

[LUONNOS kommentoitavaksi kuvailuryhmien työpajaan 22.11. 2022](#)

Kirjoittajat Katja Hyvärinen, Nina Hyvönen, Katri Riiheläinen, Marja-Liisa Seppälä
Tekstin koostaja Anna Tuominen

2. Koulutuksen merkitys

Tavoite:

Lisäpanostus kuvailukoulutukseen parantaa kuvailijoiden osaamista ja sitä kautta kuvailun laatua.

Nykytila

- Internetin ja erilaisten tietojärjestelmien kehitys asettaa jatkuvasti uusia osaamisen kehittämispaineita kirjasto- ja informaatioalan asiantuntijoille ja ammattilaisille.
- Suuri osa tiedonhakuprosessista käsittelee metatietoa, mutta metatiedon roolia välittäjänä asiakkaan, aineiston ja tietojärjestelmien välillä ei edelleenkään ymmärretä riittävästi.
- Kuvailutyö kirjastoissa on edelleen pitkälti näkymätöntä työtä eikä sen merkitystä ymmärretä, saati suuremmin arvosteta.
- Suomessa yliopistojen tarjoamissa informaatiotutkimuksen opintosisällöissä korostuu tiedonhakuun ja tiedon tallennukseen yleisesti teorian tasolla liittyvä osaaminen, kun taas metatiedon ja metatietoa tuottavan käytännön kuvailutyön rooli näyttää häviävän pieneltä.
- Ammattikorkeakouluissa kuvailun perusteita opetetaan jonkin verran, mutta työssä tarvittava kuvailukoulutus ja jatkuvan oppimisen mahdollistaminen on pitkälti Kansalliskirjaston ja muiden kuvailusta kiinnostuneiden ja sen tärkeäksi kokevien kirjastojen harteilla.
- Tällä hetkellä työssä oppiminen on kuvailijoiden korkeakoulu.
- Kansalliskirjasto ei ole koulutusorganisaatio, eikä sillä ole virallista koulutustehtävää.

Tavoitetila

- Metatiedon ja kuvailutyön merkitys on tunnistettu ja tunnustettu koko kirjasto- ja informaatioalalla, myös alan koulutusorganisaatioissa.
- Jokainen korkeakoulusta valmistunut ymmärtää metatiedon ja kuvailun perusteet ja osa valmistuneista haluaa jatkossa työskennellä kuvailutyön parissa.

LUONNOS kommentoitavaksi kuvailuryhmien työpajaan 22.11. 2022

Kirjoittajat Katja Hyvärinen, Nina Hyvönen, Katri Riiheläinen, Marja-Liisa Seppälä
Tekstin koostaja Anna Tuominen

3. Tiedonhaun näkökulma

Tavoite:

Laadukkaalla ja oikein tuotetulla metatiedolla varmistetaan tiedonhaun onnistuminen.

Nykytila

- Tiedonhaussa asiakasnäkökulma tiivistyy: mitä ei tallenneta, sitä ei voi löytää.
- Metatietoja tuotetaan sekä ihmis- että konelähtöisesti.
- Siirtymä rakenteistettuun metatietoon on vielä kesken ja MARC 21-formaatilla on rajoitteensa.
- Tiedonhakijan tarpeet ja kiinnostuksen kohteet muuttuvat ajassa.
- Kaikki kirjastojärjestelmät eivät tue asiakasnäyttöjä tiedonhaussa tai asiakasnäyttöihin ei voi indeksoida haluttuja hakuelementtejä. Tämän seurauksena asiakasnäytöt eivät kirjastojärjestelmien kesken ole "samanarvoisia".

Tavoitetila

- Jotta tiedonhakua voidaan kehittää, metatietoa pitää olla riittävästi tai mielellään vielä enemmän ja sen sisällöt täytyy tuntea.
- Metatiedon tuottaminen vaatii asiantuntijatyötä/henkilöresursseja, sillä ihmistä ei ainakaan vielä voida korvata koneella.
- Koneellisesti/automaattisesti tuotetun metatiedon määrää pyritään lisäämään vähitellen. Automaattinen kuvailu vaatii vielä paljon tutkimustyötä, ennen kuin riittävä laatu on saavutettu.
- Onnistuneet tiedonhakuprosessit syntyvät esim. palvelumuotoilun keinoja hyödyntäen, tiedonhakijaa ja tiedontallentajaa/kuvailijaa herkällä korvalla kuunnellen.
- Metatietojen haettavuuteen ja näyttämiseen asiakasliittymissä voidaan vaikuttaa myös kuvailusta käsin. Kuvailijalla on ymmärrys siitä, miten metatiedot saadaan järjestelmiin ja miten näkyvät niissä: kuvailijan on vastuu asiakkaan näkymään saakka.
- Yhteisten kuvailusääntöjen ja -formaatin avulla varmistetaan tiedon yhteismitallinen tallentaminen ja käyttökelpoisuus myös tulevaisuudessa, jolloin järjestelmien

[LUONNOS kommentoitavaksi kuvailuryhmien työpajaan 22.11. 2022](#)

Kirjoittajat Katja Hyvärinen, Nina Hyvönen, Katri Riiheläinen, Marja-Liisa Seppälä
Tekstin koostaja Anna Tuominen

kehittyminen mahdollistaa tiedon monipuolisen näkyvyyden ja haettavuuden jatkossa.

- Järjestelmien kehittyminen mahdollistaa myös asiakasnäytöille monipuolisemman tiedon näkymistä (esim. hallinnollisen metadatan merkitys, proveniensi).

4. Standardinäkökulma

Tavoite:

Ihmis- ja konekuvailijat noudattavat metatietojen tuotannossa kansainvälisiä kuvailustandardeja semanttisen yhteentoimivuuden ja monipuolisten tiedonhakumahdollisuuksien varmistamiseksi.

Nykytila

Tiedonhaku on kansainvälistä. Metatiedon on oltava mahdollisimman yhtenäistä kansainvälisesti.

- Metatiedon yhtenäisyys varmistetaan noudattamalla kansainvälisiä standardeja.
- Kansainväliset standardit tai standardien kaltaiset ohjeistukset ja välineet ohjaavat metatietojen sisältöä (esim. kuvailusäännöt ja käsittemallit), metatietojen tallentamista tietojärjestelmään (esim. formaatit ja tietomallit), kuvailukohteiden identifiointia (esim. tunnistestandardit) ja kuvailuun merkittävien yksittäisten tietojen muotoa (esim. kieli- ja maakoodien standardit).
- Standardien käyttöä tarkentavat kansalliset linjaukset (esim. kuvailutasoista) ja sovellusohjeet.
- Kansainväliset standardit voivat olla osittain ristiriidassa toistensa kanssa.
- Kuvailijat eivät tunne riittävästi kuvailua ohjaavia kansainvälisiä standardeja. Eri standardien rooleja ja vaikutusta kuvailuun ei tiedosteta.

Tavoitetila

- Kansainväliset standardit integroidaan osaksi kuvailijoiden käyttämiä välineitä, mm. kuvailijan käyttöliittymään, jolloin kuvailijan ei tarvitse etsiä ohjeita eri paikoista. Kuvailuvälineet eivät salli standardien vastaisten metatietojen tallentamista.
- Tietojärjestelmäratkaisut eivät estä kansainvälisten standardien noudattamista.
- Ristiriitaiset standardit priorisoidaan sisältölähtöisesti. Metatietojen sisältö palvelee tiedonhakua eikä sitä muokata tietojärjestelmän tarpeisiin.
- Standardien käyttöä neuvovat kansalliset palvelut integroidaan osaksi kuvailijan työprosessia siten, että palveluketju on aukoton. Asiantuntijapalveluille annetaan riittävät resurssit sekä neuvontaan että koulutukseen.

LUONNOS kommentoitavaksi kuvailuryhmien työpajaan 22.11. 2022

Kirjoittajat Katja Hyvärinen, Nina Hyvönen, Katri Riiheläinen, Marja-Liisa Seppälä
Tekstin koostaja Anna Tuominen

- Kansalliset linjaukset ja ratkaisut eivät ole ristiriidassa kansainvälisen standardin kanssa vaan täydentävät sitä.

5. Kestävän kehityksen näkökulma

Tavoite:

Aineisto kuvaillaan vain kerran yhteiseen metatietovarantoon. Metadattaa on mahdollista rikastaa kuvailusääntöjen, formaatin ja sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Nykytila

- Yhteistuotantoympäristöissä on haasteena eri kirjastojen kuvailunäkökulmien sietäminen.

Tavoitetila

- Lisätään tunnisteiden, (auktorisoitujen) sanastoja ja kuvailujen, RDA-termien, Metatietosanaston jne. käyttöä, jotta mahdollistetaan metadatan siirto- ja vaihtokelpoisuus niin kansainvälisesti kuin kansallisesti.
- Jo tallennetun tiedon "kunnioittaminen".
- Tehokkuutta lisäävät tietokantojen korjauskonversiot ja takautuvat konversiot.
- Metatietojen siirtyminen järjestelmästä toiseen mahdollisimman häviöttömästi
- Metatietojen pitkäaikaisäilytys on varmistettava.

6. Kuvailijan näkökulma

Tavoite:

Kuvailijan rooli muuttuu tiedon tallentajasta metatiedon kontrolloijaksi. Aineisto kuvaillaan laadukkaasti hyödyntämällä pysyviä tunnisteita ja linkitettyä metatietoa.

Nykytila

- Järjestelmän kehittäjien näkökulmasta looginen tietomalli ja kokonaisuus ei välttämättä ole sitä asiakkaan (kuvailijan/tiedonhakijan) kannalta.
- Kuvailija tallentaa manuaalisin keinoin yhä enemmän metatietoa tulevaisuuden tuotantoympäristöä varten.

LUONNOS kommentoitavaksi kuvailuryhmien työpajaan 22.11. 2022

Kirjoittajat Katja Hyvärinen, Nina Hyvönen, Katri Riiheläinen, Marja-Liisa Seppälä
Tekstin koostaja Anna Tuominen

Tavoitetila

- Linkitetty data muuttaa kuvailuprosessin painopistettä tiedon tallennuksesta tiedon yhdistelyyn. Kuvailija hyödyntää metatietoa kehystäviä palveluita ja luo oikeellisia linkityksiä.
- Metatieto kontekstualisoituu kansallisten ja kansainvälisen linkitysten avulla. Kontekstualisoitu metatieto antaa mahdollisuuksia erilaisiin tiedonhakupolkuihin.
- Kaikki kuvailijan työssään käyttämät lähteet ja työvälineet ovat integroitavissa kuvailijan työpintaan.
- Yhä laadukkaampi metatieto tukee automatisoinnin kehittymistä.
- Koneavusteista laaduntarkkailua hyödynnetään monipuolisemmin osana kuvailuprosessia.
- Automaation kehitys rakentuu kuvailun tarpeiden ympärille. Kone ei syrjäytä kuvailijaa, vaan vapauttaa kuvailijan asiantuntemusta metatiedon hallintaan.
- Tietomalli mahdollistaa metatietojen tallentamisen kuvailtavan aineiston ja kirjastoalan kansainvälisten standardien mukaisesti. Tietomalli myös määrittää järjestelmäympäristön kehitystä, ei toisinpäin.

LUONNOS kommentoitavaksi kuvailuryhmien työpajaan 22.11. 2022

Kirjoittajat Katja Hyvärinen, Nina Hyvönen, Katri Riiheläinen, Marja-Liisa Seppälä
Tekstin koostaja Anna Tuominen